

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н.
КАРАЗІНА

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра соціології управління та соціальної роботи

Пояснювальна записка

до бакалаврської роботи

на тему

**«РОЛЬ ФАХІВЦІВ ІЗ СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ І
ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ОСІБ У ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В ГРОМАДАХ»**

Виконала: студентка 4-го курсу
групи СР-45 першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 «Соціальна
робота»

Рознау І. В.

Керівник: Вакуленко С. М.,
кандидат соціологічних наук,
доцент, доцент ЗВО кафедри
соціології управління та соціальної
роботи управління та соціальної
роботи

Рецензент: Буданова Олександра
Борисівна, кандидат соціологічних
наук, доцент ЗВО кафедри
прикладної соціології та соціальних
комунікацій

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВETERANІВ БОЙОВИХ ДІЙ	7
1.1 Реінтеграція ветеранів: зміст, підходи, принципи та основні проблеми	7
1.2 Роль фахівців із супроводу в роботі з ветеранами та демобілізованими особами	11
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ СУПРОВОДУ ВETERANІВ НА РІВНІ ГРОМАД	21
2.1 Нормативно-правове забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів	21
2.2 Досвід роботи фахівців у громадах (на прикладі Тернопільської, Бородянської, Ківерцівської територіальних громад)	22
Висновки до розділу 2	28
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУПРОВОДУ ВETERANІВ У ГРОМАДАХ	29
3.1 Оцінювання ефективності роботи фахівців. Роль громади, НУО, волонтерів у підтримці фахівців і ветеранів	29
3.2 Рекомендації щодо покращення системи підтримки ветеранів у громадах: навчання, міжвідомча співпраця, розвиток сервісів	35
Висновки до розділу 3	41
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	50

ВСТУП

Сучасне українське суспільство стикається з масштабним завданням – повернення та реінтеграція ветеранів російсько-української війни. В цьому процесі ключову роль відіграють фахівці із супроводу – соціальні працівники, психологи, кейс-менеджери та інші фахівці, які забезпечують індивідуальну допомогу кожному ветеранові.

Актуальність теми бакалаврської роботи зумовлена гострою соціальною необхідністю забезпечення ефективної реінтеграції ветеранів російсько-української війни до мирного життя. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалась у 2014 році та набула нової хвилі у 2022 році, спричинила різке зростання кількості військовослужбовців, які повертаються з фронту до цивільного середовища. Ці люди потребують не лише медичної та психологічної реабілітації, але й комплексної соціальної підтримки, зокрема допомоги у відновленні соціальних зв'язків, працевлаштуванні, адаптації до повсякденного життя, відновленні родинних стосунків та включенні до громадської діяльності.

В цьому процесі ключову роль відіграють фахівці із соціального супроводу ветеранів – соціальні працівники, кейс-менеджери, психологи та інші спеціалісти, які працюють у громадах, державних і недержавних установах. Їхня діяльність спрямована на виявлення потреб ветеранів, складання індивідуальних планів реінтеграції, посередництво між ветеранами та службами, що надають послуги, а також координацію з місцевою владою, медичними закладами, центрами зайнятості, навчальними установами тощо.

На рівні територіальних громад саме ці фахівці є первинною ланкою в системі повернення ветеранів до повноцінного життя. Від ефективності їхньої роботи залежить не лише благополуччя окремого військовослужбовця, а й

стабільність і згуртованість усієї громади, яка потребує ресурсного, психологічного й професійного оновлення в умовах війни та післявоєнного відновлення. При цьому громади, особливо сільські та малонаселені, нерідко стикаються з кадровим дефіцитом, відсутністю чітко прописаних алгоритмів супроводу, браком ресурсів, недостатньою координацією з державними органами. Все це актуалізує необхідність вивчення практичного досвіду фахівців, аналізу труднощів їхньої діяльності та пошуку шляхів удосконалення системи підтримки ветеранів.

Тема бакалаврської роботи є надзвичайно важливою в контексті національної безпеки, соціальної згуртованості та дотримання прав людини. Сьогодні Україна стоїть перед викликом не лише перемоги у війні, а й повернення до повноцінного мирного життя сотень тисяч захисників і захисниць. Тому дослідження ролі фахівців із супроводу ветеранів, їхніх функцій, потреб і можливостей розвитку є не лише актуальним, а й суспільно значущим і практично необхідним.

Причина вибору теми пов'язана з необхідністю створення ефективної системи підтримки, яка враховує не лише соціально- економічні виклики, але й психологічний стан і потенціал ветеранів.

Мета дослідження. Обґрунтувати значення фахівців із супроводу як ключових суб'єктів реінтеграції ветеранів російсько-української війни в громадах та висвітлити основні умови, за яких їхня діяльність є ефективною.

Завдання дослідження. Для досягнення визначеної мети нами в роботі було вирішено декілька завдань, що відображені у змістовній частині:

1. Охарактеризувати наукові підходи до трактування поняття «реінтеграція ветеранів» та її основні компоненти.
2. Систематизувати принципи, напрями та проблеми реалізації процесу реінтеграції в Україні.

3. Уточнити роль, функції та компетенції фахівців соціальної сфери, які забезпечують супровід ветеранів у громадах.
4. Виявити чинники, що впливають на ефективність супроводу ветеранів у практиці територіальних громад.
5. Узагальнити наявні практичні моделі та інструменти соціального супроводу ветеранів з метою подальшого їхнього вдосконалення.

Об'єкт дослідження – соціальна реінтеграція ветеранів російсько-української війни на рівні громад.

Предмет дослідження – зміст і особливості професійної діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни і демобілізованих осіб під час проходження реінтеграції такими особами.

Методи дослідження. Аналіз наукової літератури, аналіз нормативно-правової бази, аналіз документів, систематизація та узагальнення, порівняльний аналіз практик, оцінювання громадських практик.

Емпірична база. Емпіричну базу дослідження становлять результати аналізу офіційної інформації про діяльність фахівців із супроводу ветеранів у громадах, матеріали публічних звітів ветеранських НУО, органів місцевого самоврядування, Міністерства у справах ветеранів України, а також приклади реалізованих проєктів підтримки демобілізованих осіб у громадах з різних регіонів України.

Структура й обсяг роботи. Бакалаврська робота містить 57 сторінок, 3 розділи, 5 таблиць, 4 рисунки, 50 джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВETERANІВ БОЙОВИХ ДІЙ

1.1 Реінтеграція ветеранів: зміст, підходи, принципи та основні проблеми

Проблема реінтеграції ветеранів у мирне життя після участі в бойових діях набула особливої актуальності в умовах повномасштабної російсько-української війни. Станом на сьогодні Україна має справу з безпрецедентною кількістю демобілізованих військовослужбовців, які повертаються до цивільного життя з різним ступенем фізичних і психологічних травм. Саме тому питання організації ефективної системи соціального супроводу ветеранів, а також визначення ролі фахівців у цьому процесі, постає як одне з ключових завдань державної та муніципальної політики.

Поняття «реінтеграція» в сучасному науковому дискурсі розглядається багатовимірно, з позицій соціології, психології, права, соціальної політики. У загальному розумінні, реінтеграція (від лат. *reintegro* — відновлювати) — це процес повторного включення індивіда до повноцінного соціального життя після періоду відчуження чи відокремлення, зокрема внаслідок перебування у військових умовах (Беккер, 2018; Ліпкін, 2021).

Психологічний підхід до реінтеграції розглядає її як відновлення цілісності особистості та адаптацію до нових життєвих обставин (Літц, Магуен, 2014; Василенко, 2020). Соціологічний підхід акцентує на структурних бар'єрах і соціальній включеності, наголошуючи на важливості підтримки з боку соціального оточення, інституцій та громад (Parsons, 1951; Титаренко, 2022). У соціально-політичному контексті (Грабовський, 2019; Хавронюк, 2021),

реінтеграція трактується як відповідальність держави щодо формування політик реабілітації та забезпечення прав ветеранів.

Різні автори акцентують на різних аспектах цього процесу. Наприклад, Ярошенко (2020) розглядає реінтеграцію як адаптацію до мирного життя через соціальну роботу і місцеві політики. Натомість Коваль (2021) пропонує поділ реінтеграції на чотири ключові сфери: психологічну, соціальну, економічну та правову. Західні дослідники, як-от Ногє et al. (2004), на перше місце ставлять відновлення психічного здоров'я, особливо у випадках посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Узагальнюючи ці підходи, можна стверджувати, що сучасне розуміння реінтеграції охоплює такі ключові компоненти:

- психологічну стабілізацію та підтримку;
- відновлення соціальних зв'язків;
- забезпечення базових потреб і правових гарантій;
- створення умов для працевлаштування та професійного розвитку;
- підвищення залученості ветерана до життя громади.

Принципами, на яких має ґрунтуватися процес реінтеграції, є повага до людської гідності, добровільність, конфіденційність, орієнтація на ресурси особистості, поетапність і міжвідомча взаємодія. Основними проблемами, які фіксують дослідники, є недостатня системність у наданні послуг (Гуменюк, 2021), нестача фахівців на місцях, недовіра з боку ветеранів до державних структур (Герасименко, 2020), а також слабка підготовленість місцевих громад до прийняття ветеранів (Таран, 2023).

Поняття «ветеран» у правовому полі України визначається Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», відповідно до якого ветеранами визнаються особи, які брали участь у бойових діях або забезпечували воєнні операції, зазнали поранень, контузій або отримали

інвалідність унаслідок війни, а також члени родин загиблих військовослужбовців [15].

Реінтеграція ветеранів – це процес їхнього повернення до повноцінного соціального, економічного та громадського життя після завершення військової служби.

Реінтеграція передбачає відновлення соціальних зв'язків, здобуття освіти або перекваліфікацію, працевлаштування, стабілізацію психоемоційного стану та адаптацію в умовах мирного середовища [3; 17]. Під поняттям реінтеграції ветеранів слід розуміти цілісний процес повернення осіб, які брали участь у бойових діях, до активного життя в цивільному суспільстві з урахуванням їхніх соціальних, психологічних, економічних і культурних потреб. Це не лише питання адаптації до мирного середовища, але й відновлення статусу особи як повноцінного суб'єкта соціальних відносин, із правом на підтримку, розвиток і самореалізацію. Важливими напрямками реінтеграції є: відновлення сімейних зв'язків, працевлаштування, перекваліфікація, психосоціальна підтримка, доступ до медичних і реабілітаційних послуг, участь у громадському житті.

Соціальний супровід у контексті роботи з ветеранами – це системна допомога, яку надають фахівці з метою сприяння подоланню життєвих труднощів, відновленню функціональних можливостей і забезпеченню гідного рівня життя. Він є невід'ємною складовою комплексної підтримки ветеранів у громадах [21].

У науковій та практичній площині виділяють кілька основних підходів до організації процесу реінтеграції (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до організації процесу реінтеграції

Підхід	Визначення
Комплексний підхід (мультидисциплінарний)	Передбачає взаємодію медичних, соціальних, правових, освітніх та

	психологічних інституцій у межах єдиної системи підтримки ветерана.
Індивідуально-орієнтований підхід	Передбачає розробку персоналізованого плану супроводу з урахуванням життєвих обставин, досвіду служби, рівня травматизації, професійної підготовки та інших чинників.
Громадоцентричний підхід	Акцентує увагу на активній участі місцевих громад, органів самоврядування, волонтерських об'єднань у реінтеграційних процесах.
Підхід, заснований на правах людини	Передбачає рівноправний доступ до ресурсів, повагу до гідності ветеранів, відсутність дискримінації за ознаками психічного стану чи статусу учасника бойових дій.

Реінтеграція ветеранів ґрунтується на певних принципах, серед яких:

- добровільність участі в програмах реінтеграції;
- конфіденційність і повага до особистих даних;
- безперервність і довготривалість процесу підтримки;
- партнерство між державними структурами, громадськими організаціями, бізнесом і самими ветеранами;
- гендерна чутливість, що враховує досвід жінок-військовослужбовиць, а також представників вразливих груп;
- активне залучення ветерана до ухвалення рішень щодо власної реінтеграції;
- адаптивність програм супроводу відповідно до змін у соціальному та економічному контексті.

Процес повернення ветеранів до цивільного життя є надзвичайно складним і багатовимірним. Він охоплює не лише адміністративні або матеріальні кроки з боку держави, а й глибокі соціальні, психологічні, економічні та культурні трансформації в житті кожного демобілізованого. Ветерани російсько-української війни часто повертаються з передової в середовище, яке змінилося, і водночас самі вже не є тими, ким були до служби. Через це реінтеграція потребує

не лише адаптації до нових умов, а й відновлення довіри до суспільства, формування відчуття безпеки й приналежності до громади.

Однією з ключових проблем є психологічна дезадаптація ветеранів. Участь у бойових діях залишає глибокий слід у психіці – від синдрому професійного вигорання до посттравматичного стресового розладу (ПТСР), тривожності, депресії, суїцидальних думок. За даними досліджень, понад 70% українських ветеранів мають симптоми ПТСР, але менше 30% з них звертаються по допомогу через страх стигматизації, недовіру до системи або відсутність якісної психологічної підтримки [28]. У багатьох громадах психологічні послуги або відсутні, або не мають спеціалізації на роботі з військовими травмами.

Іншою вагомою проблемою є трудова реінтеграція. Багато ветеранів не можуть повернутися до попередньої професії через травми або втрату кваліфікації. Водночас ринок праці не завжди готовий запропонувати адаптовані робочі місця. Існує також бар'єр у сприйнятті ветеранів як потенційно «небезпечних» або емоційно нестабільних працівників, що породжує дискримінацію. Система професійної перекваліфікації, попри існуючі державні ініціативи, досі не відповідає реальним потребам і не враховує гнучкість ринку. Більше того, не всі ветерани отримують належний юридичний супровід при працевлаштуванні або заснуванні власної справи.

Третім болючим моментом є соціальна ізоляція. Ветерани часто почуваються відірваними від суспільства – через нерозуміння їхнього досвіду, недовіру, а іноді й ворожість. Відсутність друзів, зруйновані родини, втрата сенсу життя призводять до самотності. До цього додається брак ефективних механізмів участі ветеранів у громадському житті. Не всі громади мають програми інклюзії, ветеранські простори чи клуби. Лише в окремих містах функціонують ветеранські центри, де можна отримати допомогу, пройти реабілітацію або поспілкуватися з побратимами.

Також актуальною проблемою є бюрократична складність доступу до соціальних гарантій і послуг. Система документообігу часто перевантажена, немає єдиного цифрового простору, де ветеран міг би швидко дізнатися про всі належні йому пільги. Особливо складною є ситуація для ветеранів, які мешкають у сільській місцевості, де рівень доступності державних послуг значно нижчий. Нерідко військові залишаються сам на сам із формальностями, а відсутність кейс-менеджерів або фахівців із супроводу поглиблює їхнє відчуття безсилля.

Не можна оминати увагою кризу в системі медичного обслуговування, яка включає не тільки лікування фізичних поранень, а й довготривалу реабілітацію. Багато медичних установ не мають необхідного обладнання або персоналу, який спеціалізується на лікуванні бойових травм, ампутацій, ускладнень після поранень. Додатково ускладнює ситуацію відсутність стійкої системи соціального страхування та недостатнє фінансування програм реабілітації.

Ще один важливий аспект – відсутність цілісної державної політики реінтеграції, яка б враховувала не лише законодавчі гарантії, але й локальні особливості. Громади, де проживає велика кількість ветеранів, часто не мають окремих стратегій або планів дій щодо їхньої підтримки. І навіть коли фахівці із супроводу є, їхнє навантаження значне, а зарплатня та професійна підготовка – незадовільні. Бракує міжсекторальної координації між МОЗ, Мінветеранів, органами соцзахисту, освітніми й медичними закладами.

Не менш критичним залишається вплив війни на родини ветеранів. У процесі реінтеграції потребують підтримки не лише самі військові, а й їхні близькі: дружини, діти, батьки. Нерозуміння з боку родини, конфлікти, емоційна дистанція – усе це здатне нівелювати будь-які зусилля соціальних служб.

Підсумовуючи, можна зазначити, що реінтеграція ветеранів – це багатовимірний соціальний процес, який передбачає повернення осіб, що брали участь у бойових діях, до повноцінного мирного життя, включаючи соціальну, професійну, психологічну, культурну та громадську адаптацію. Згідно з

сучасним соціальним і психологічним дискурсом, реінтеграція є не лише сукупністю адміністративних і соціальних заходів, а й складним особистісним досвідом, що потребує цілісного підходу з боку держави, громади та соціальних інституцій. Проблеми реінтеграції ветеранів мають системний характер. Їх вирішення потребує не лише нормативно-правових змін, а й переосмислення підходів до соціального супроводу ветеранів як до довготривалого й гнучкого процесу. Особливої ваги набуває розвиток професійної спільноти фахівців, здатних не лише координувати надання послуг, а й будувати відносини довіри з ветеранами на рівні громади.

1.2 Роль фахівців з супроводу в роботі з ветеранами та демобілізованими особами

В контексті тривалого перебування населення України в умовах збройної агресії, а також зростання кількості демобілізованих осіб, питання ефективної реінтеграції ветеранів у суспільне життя набуває першочергового значення. Провідне місце в цьому процесі посідають соціальні працівники та фахівці із супроводу ветеранів. Їхня діяльність є ключовою ланкою між ветераном, його родиною, місцевою громадою та державними органами.

Робота з ветеранами війни та демобілізованими особами є надзвичайно важливим напрямом у сфері соціальної політики та соціальної роботи, особливо в умовах, коли українське суспільство продовжує зазнавати наслідків повномасштабної збройної агресії. Попри спільні ознаки – участь у бойових діях, потребу в реінтеграції та адаптації до мирного життя – ці дві категорії осіб мають низку відмінностей, що визначають особливості їхнього супроводу з боку фахівців.

Ветерани – це особи, які мають офіційно визнаний статус учасника бойових дій, інваліда війни або учасника війни. Їхній правовий статус чітко регламентується Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», що забезпечує доступ до широкого спектру державних послуг, пільг і соціальних гарантій. Зокрема, це стосується медичного обслуговування, психологічної допомоги, житлових питань, пенсійного забезпечення тощо. Завдяки наявності такого статусу ветерани частіше є інтегрованими в систему підтримки, включаючи участь у ветеранських громадських об'єднаннях, активну взаємодію з органами місцевої влади, волонтерськими та недержавними організаціями.

Натомість демобілізовані особи – це військовослужбовці, які повернулися до цивільного життя після проходження служби, але ще не завжди отримали або не подали документи на здобуття статусу ветерана. Часто саме в перші місяці після демобілізації в них спостерігається підвищений ризик розвитку ПТСР, депресивних станів, проблем із самоідентифікацією, втратою соціальних ролей, труднощів у працевлаштуванні та відновленні родинних зв'язків. Тому робота з цією групою осіб є складнішою з огляду на необхідність оперативного втручання, надання інформаційної підтримки, скерування до відповідних установ, мотивації до проходження реабілітації.

Фахівці із соціального супроводу, які працюють з цими двома категоріями, мають адаптувати свої дії відповідно до потреб клієнта. Якщо з ветеранами важливо підтримувати сталу систему послуг, відстежувати ефективність програм, працювати над профілактикою вторинної травматизації, то з демобілізованими пріоритетом є первинна допомога, формування довіри, мотивація до звернення за допомогою, створення умов для подальшої адаптації та інтеграції в громаду. В деяких випадках демобілізовані можуть бути вразливішими за ветеранів, оскільки через брак офіційного статусу не мають доступу до повного переліку послуг.

У контексті соціальної роботи з ветеранами роль фахівця із супроводу дедалі більше розглядається як інституалізований, структурований процес, що включає елементи кейс-менеджменту, медіації, соціального консультування та міжсекторальної координації. Як зазначає Орлова (2020), супровід ветерана — це не тільки надання послуг, а й тривала взаємодія, що передбачає підтримку в кризових ситуаціях, адвокацію інтересів клієнта та розвиток його потенціалу.

У дослідженні Латипової (2022) підкреслюється, що фахівець має бути посередником між системою послуг та ветераном, створюючи умови для самореалізації останнього. Він не просто виконує нормативно визначені функції, а стає координатором індивідуального маршруту повернення до мирного життя.

Науковці (Завгородня, 2021; Іванченко, 2020) виокремлюють основні компетентності фахівця із супроводу:

- знання соціальної та військової специфіки клієнта;
- навички первинного оцінювання стану і потреб;
- здатність до складання й реалізації індивідуального плану допомоги;
- уміння працювати з ПТСР, кризовими станами;
- навички співпраці з іншими установами (медичними, юридичними, освітніми тощо).

У цьому контексті авторський внесок полягає у підкресленні необхідності системного підходу до ролі фахівця: він має бути не лише функціональним виконавцем, а й фасилітатором процесу реінтеграції, партнером для ветерана та драйвером змін у громаді. Це передбачає постійне професійне навчання, наявність ресурсів і підтримку з боку місцевої адміністрації.

Важливим є також соціальний контекст. Ветерани, які вже адаптувалися до цивільного життя, можуть виступати менторами для демобілізованих побратимів, залучатися до програм підтримки, сприяти створенню ветеранських осередків у громадах. Натомість демобілізовані особи потребують значно більше

індивідуального часу та уваги з боку фахівців, особливо в сфері психічного здоров'я, юридичного супроводу, працевлаштування.

З цієї причини, ключова різниця полягає в етапі реінтеграції: ветерани частіше вже пройшли основні етапи адаптації, тоді як демобілізовані лише починають цей шлях. Це потребує від фахівців не лише професійної гнучкості, а й чутливості до особливостей досвіду кожної особи, незалежно від її статусу. Водночас, спільною рисою обох категорій є потреба в безперервному соціальному супроводі, підтримці на рівні громади, доступі до якісних послуг, а також усвідомленні своєї значущості для суспільства. Тому розроблення та реалізація ефективних стратегій супроводу має базуватись на принципах індивідуального підходу, міжвідомчої взаємодії та міжсекторальної підтримки.

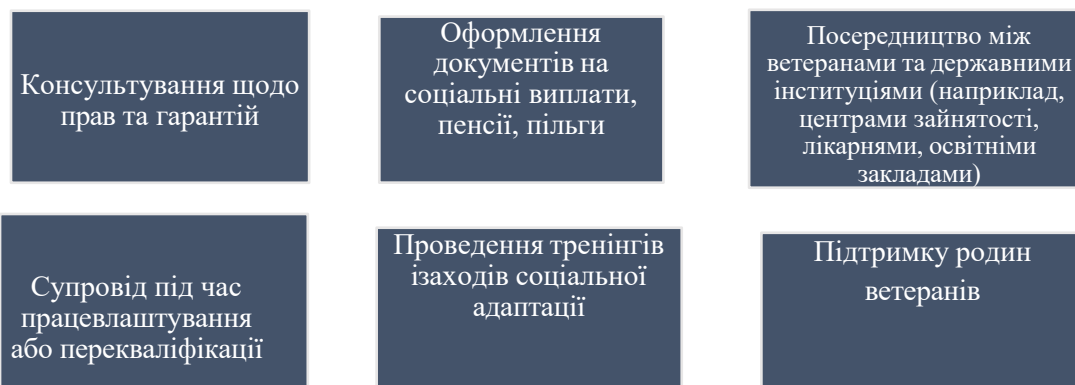
Роботу фахівців регламентує Стратегія розвитку ветеранської політики до 2025 року, де акцентується на потребі створення ефективної системи надання послуг ветеранам, зокрема в сферах реабілітації, освіти, працевлаштування, ментального здоров'я та соціального супроводу [33].

Роль фахівця із супроводу ветеранів у громаді полягає в забезпеченні персоналізованої допомоги, координації взаємодії між ветераном і відповідними установами (ЦНАП, служби зайнятості, центри медико-психологічної допомоги, НУО), а також у сприянні активній участі ветеранів у житті громади [19; 26].

Фахівці із супроводу ветеранів, зокрема кейс-менеджери, працюють за принципом довготривалого супроводу та комплексної допомоги. Вони супроводжують ветерана протягом усього періоду адаптації після повернення з фронту: допомагають розробити план дій, організують зустрічі з фахівцями, моніторять ефективність отриманої допомоги, виступають як комунікативний міст між ветераном та інституціями. В громадах така функція часто покладається на працівників центрів надання соціальних послуг або ветераноорієнтованих НУО.

Діяльність фахівця із супроводу ветеранів ґрунтується на низці ключових засад, що формують основу якісної та ефективної допомоги демобілізованим особам. Насамперед це принцип безоплатності: усі послуги, які надаються ветеранам і членам їхніх сімей, є повністю безкоштовними. Наступний важливий принцип – комплексний міжвідомчий підхід, що передбачає взаємодію та узгодженість між різними державними установами, місцевими органами влади та громадськими організаціями з метою всебічного вирішення індивідуальних запитів ветерана. Персоніфіковане ставлення до кожного клієнта – ще один фундамент, на якому будується робота: враховуються життєві обставини, потреби, рівень адаптації та ресурсний потенціал кожної особи. Не менш важливими є доступність послуг як у фізичному, так і в інформаційному вимірах, а також гарантія конфіденційності, що забезпечує захист особистої інформації ветеранів і їхніх родин.

Роль фахівця із супроводу багатогранна й охоплює різні сфери підтримки: від організаційного та юридичного супроводу до психологічної допомоги (рис. 1.2). Такий спеціаліст допомагає у вирішенні питань, пов'язаних із наданням медичних послуг, реабілітацією, оформленням документів на житло, землю, соціальні виплати, а також підтримкою в освітній, трудовій та економічній інтеграції ветеранів. Особливий акцент робиться на підтримці учасників бойових дій, які отримали інвалідність – це одна з найбільш уразливих категорій, яка потребує постійного й уважного супроводу.

Організацію
реабілітаційних програм та
груп підтримки

Рис. 1.2. Основні функції та посадові обов'язки фахівця із супроводу ветеранів війни [3].

Супровід ветеранів війни та демобілізованих осіб у громадах є багаторівневим процесом, що включає послідовні етапи, спрямовані на забезпечення належної підтримки в усіх сферах життєдіяльності. Ефективність цього процесу залежить від професіоналізму фахівця, здатності громади мобілізувати ресурси та узгодженості дій між різними установами. В практиці соціальної роботи виокремлюють кілька ключових етапів супроводу (рис 1.3.).

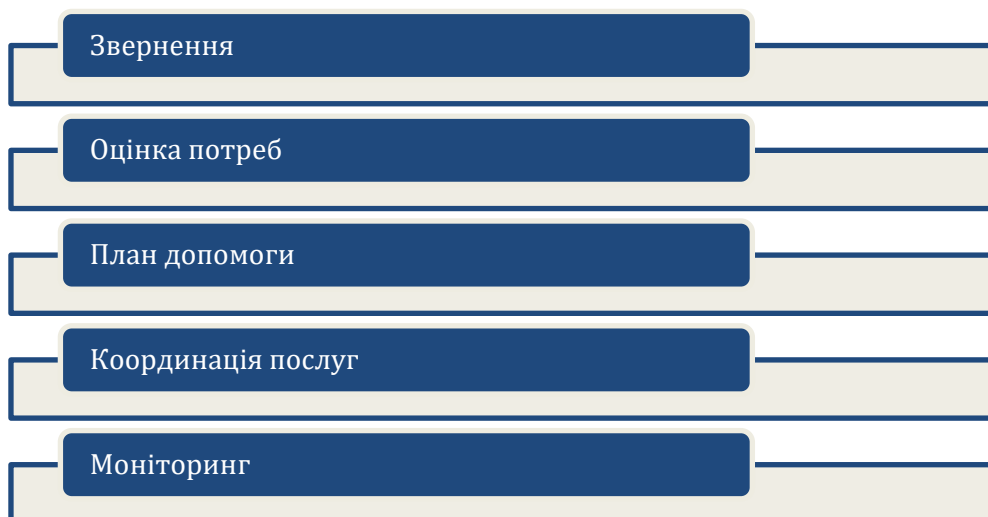

Рис 1.3 Етапи супроводу ветерана

Першим етапом є виявлення ветерана або ініціація запиту на супровід, що може здійснюватися через звернення особи, її родичів або за направленням інших структур (наприклад, центрів надання адміністративних послуг, медичних установ, громадських організацій). Важливо, щоб цей процес був максимально доступним, а інформація про послуги – зрозумілою й відкритою для всіх цільових груп.

Другим етапом є комплексна оцінка потреб ветерана. Фахівець із супроводу проводить глибинне інтерв'ю та аналізує соціальне, психологічне, матеріальне становище, рівень правової поінформованості, потреби в освіті, працевлаштуванні, медичних послугах тощо. Оцінка відбувається із дотриманням принципу добровільності та конфіденційності.

На підставі результатів оцінювання формується індивідуальний план супроводу, що є третім етапом. У ньому окреслюються конкретні цілі, терміни, відповідальні сторони, ресурси, що будуть залучені для досягнення результату. План може містити елементи правового консультування, медичної або психологічної допомоги, сприяння у відновленні документів, налагодженні соціальних зв'язків, підтримки в отриманні пільг або соціальних послуг.

Четвертий етап полягає в безпосередньому наданні соціального супроводу. На цьому етапі фахівець виступає не лише консультантом, а й координатором міжвідомчої взаємодії, супроводжує ветерана в установи, допомагає в адаптації до мирного життя, сприяє вирішенню побутових і юридичних питань, організовує залучення до програм працевлаштування, перекваліфікації, ветеранського підприємництва, реабілітаційних заходів. Важливо, щоб супровід мав не тільки індивідуальний характер, але й враховував потреби родини ветерана, зокрема, у випадках психологічної травматизації.

Наступним, п'ятим етапом є моніторинг і перегляд плану супроводу. Соціальний працівник періодично оцінює прогрес у досягненні цілей, адаптує стратегії, зважаючи на зміни в стані ветерана або зовнішніх обставинах. Цей етап дозволяє підтримувати динаміку змін і запобігати рецидиву соціальних проблем.

Останній, шостий етап – завершення супроводу та оцінювання його ефективності. Якщо цілі досягнуто, ветеран може бути виведений з активного супроводу з можливістю періодичного контакту в разі потреби. Проводиться підсумкове інтерв'ю, збирається зворотний зв'язок, фіксуються результати – як кількісні, так і якісні.

Загалом, поетапний підхід дозволяє зробити процес супроводу системним, прозорим і максимально наближеним до потреб ветерана. Він також забезпечує гнучкість у реагуванні на нові виклики, які постають у повоєнному періоді, і сприяє якісній реінтеграції ветеранів у життя громад.

Основні обов'язки фахівця із супроводу ветеранів війни та мобілізованих осіб охоплюють широкий спектр завдань, спрямованих на забезпечення успішної соціальної адаптації та реінтеграції осіб, які повернулися з фронту або проходили військову службу (Додаток А). Ця діяльність є критично важливою в умовах збройної агресії Росії проти України, коли тисячі військовослужбовців повертаються до мирного життя й потребують не лише соціальних гарантій, а й комплексної підтримки.

Передусім, фахівець із супроводу виконує індивідуальну оцінку потреб ветерана або мобілізованої особи, виявляючи ті сфери життя, в яких потрібна допомога. Це може стосуватися соціального забезпечення, медичної реабілітації, працевлаштування, відновлення соціальних зв'язків або психологічної підтримки. Відповідно до виявлених потреб формується індивідуальний план супроводу, який узгоджується з ветераном і передбачає конкретні кроки та ресурси, необхідні для досягнення мети.

Одним із ключових завдань фахівця є інформування про права, пільги та соціальні гарантії, передбачені законодавством України для ветеранів війни та членів їхніх сімей. Це включає надання роз'яснень щодо можливостей отримання житла, земельних ділянок, медичного обслуговування, пільг на комунальні послуги, податкових преференцій, пільг у сфері освіти, перевезення тощо. Фахівець сприяє збору та оформленню необхідних документів, часто виступає посередником між ветераном і державними органами або установами.

Важливу частину роботи становить психосоціальна підтримка ветеранів та їхніх родин. У багатьох випадках повернення до мирного життя супроводжується посттравматичними стресовими розладами, депресією,

агресією, складнощами у спілкуванні з близькими. Фахівець із супроводу співпрацює з психологами, психотерапевтами, медичними працівниками для забезпечення доступу до якісної психологічної допомоги. Він також координує участь ветеранів у групах підтримки, реабілітаційних програмах, тренінгах особистісного розвитку.

Сприяння працевлаштуванню ветеранів є ще одним із пріоритетних напрямів. Фахівець допомагає з пошуком вакансій, співпрацює зі службами зайнятості, сприяє профорієнтації та професійному навчанню, залучає роботодавців, які готові працювати з ветеранською спільнотою. Особлива увага приділяється розвитку ветеранського підприємництва, в тому числі через допомогу в отриманні грантів, консультаційну підтримку в створенні бізнес-планів, пошук партнерів і ресурсів.

Окремо варто виділити обов'язок щодо мобілізації ресурсів громади. Фахівець залучає до роботи громадські організації, волонтерські об'єднання, благодійні фонди, релігійні громади, бізнес-партнерів та інші структури, які можуть надати допомогу ветеранам. Він виступає комунікатором між ветеранами та громадою, допомагаючи створити безпечне середовище для відновлення соціальних зв'язків, активної участі в житті громади.

Не менш важливою є робота з родинами ветеранів, які також стикаються з психологічними, соціальними та матеріальними труднощами. Фахівець забезпечує доступ до соціальних послуг, консультує щодо прав і можливостей, залучає родини до участі в програмах підтримки та реабілітації.

Особливості роботи фахівця із супроводу:

- застосовує індивідуальний підхід: ветерани війни та члени їхніх сімей потребують всебічної допомоги, яка включає реабілітацію після війни, адаптацію до цивільного життя, психологічну підтримку, вирішення соціально-побутових питань, працевлаштування тощо.

- володіє специфікою спілкування й надання послуг: фахівець із супроводу розуміє труднощі, з якими стикаються ветерани, такі як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), і знає, як організувати підтримку, що відповідатиме їхнім потребам.
- координує роботу з іншими надавачами послуг: фахівець із супроводу координує надання різних видів послуг від державних, неурядових організацій, громадських об'єднань та інших стейкхолдерів.

Різниця між соціальним працівником і фахівцем із супроводу полягає в тому, що фахівець має завдання працювати з конкретною цільовою групою й займатися їхніми потребами та проблемами, які виникають після повернення з війни. Соціальні працівники часто надають загальні послуги соціальної підтримки, але не завжди мають всебічні знання про специфічні потреби ветеранів та демобілізованих учасників бойових дій. Фахівець з надання послуг супроводу має глибше розуміння психологічних травм, потреб у реабілітації та ключових правових питань, пов'язаних з ветеранами.

Отже, фахівець із супроводу виконує роль координатора, порадника, правозахисника й надавача підтримки одночасно. Його діяльність є однією з ключових складових успішної реінтеграції ветеранів у мирне життя, а також важливим фактором зміцнення соціальної єдності в громадах. Забезпечення необхідної підтримки ветеранам сприятиме зменшенню соціальної напруженості в громаді, запобігаючи потенційним конфліктам і негативним проявам. Допомога ветеранам інтегруватися в цивільне життя зміцнить громаду, оскільки ветерани стають активними й позитивними учасниками соціального та економічного життя. Завдяки роботі фахівця із супроводу, ветерани швидше отримуватимуть доступ до необхідних соціальних, медичних та інших послуг, що покращить загальний добробут громади.

Висновки до розділу 1

В першому розділі було розкрито ключові теоретичні засади процесу реінтеграції ветеранів війни в громадах України та визначено роль фахівців із супроводу в цьому процесі. Поняття реінтеграції розглядається як багатовимірний соціальний процес, що включає відновлення соціальних, професійних, психологічних і культурних зв'язків ветерана після завершення військової служби. Було окреслено основні підходи до реінтеграції – комплексний, індивідуально-орієнтований, громадоцентричний та підхід, заснований на правах людини – які вимагають міжвідомчої співпраці та адаптації програм під потреби кожного ветерана.

Особливу увагу приділено ролі фахівців із супроводу, зокрема соціальних працівників, кейс-менеджерів і психологів, які забезпечують безпосередню допомогу ветеранам на рівні громади. Визначено, що ці фахівці виконують не лише інформаційно-консультаційні функції, а й координують доступ до послуг, розробляють індивідуальні плани підтримки, здійснюють психосоціальний супровід та сприяють активній участі ветеранів у житті громади.

Розглянуті у параграфах проблеми – психологічна дезадаптація, трудова дезінтеграція, соціальна ізоляція, складнощі з доступом до послуг – підтверджують, що процес повернення ветеранів до цивільного життя є складним і потребує системної, довготривалої підтримки. Ефективність цієї підтримки значною мірою залежить від професіоналізму фахівців із супроводу, їхньої обізнаності, мотивації та можливостей для взаємодії з іншими інституціями.

Огляд наукових джерел дає змогу зробити висновок, що ефективна система супроводу ветеранів повинна спиратися на чітко визначені професійні стандарти, теоретично обґрунтовані моделі реінтеграції та активну взаємодію всіх суб'єктів соціального середовища. Цей підхід створює надійну теоретичну базу для

подальшого аналізу практичних моделей, що буде представлено у наступних розділах.

Таким чином, теоретичний аналіз засвідчив необхідність цілісного підходу до організації супроводу ветеранів, в якому ключову роль відіграє фахівець як координатор процесу реінтеграції та посередник між ветераном і системою соціальних послуг.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ НА РІВНІ ГРОМАД

2.1 Нормативно-правове забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів

Діяльність фахівців із супроводу ветеранів у громадах ґрунтується на низці нормативно-правових актів, які регулюють соціальний захист, реінтеграцію, медичне й психологічне забезпечення, а також правовий статус учасників бойових дій. Комплексне нормативне підґрунтя створює основу для формування ефективних механізмів супроводу та підтримки ветеранів війни на національному й місцевому рівнях.

Насамперед слід зазначити, що ключовим законодавчим актом є Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ), який визначає правовий статус учасників бойових дій, інвалідів війни, учасників війни та членів їх сімей [15]. Закон закріплює основні соціальні гарантії, включаючи право на медичне обслуговування, пільги, соціальне забезпечення та реабілітаційні заходи. Саме на підставі цього закону органи місцевого самоврядування формують програми підтримки ветеранів.

На рівні місцевого самоврядування основним механізмом організації роботи є прийняття місцевих програм соціального захисту ветеранів, що передбачають створення структурних підрозділів, наприклад, центрів допомоги ветеранам, або введення окремих посад фахівців із супроводу. Такі програми діють, зокрема, у громадах Київської, Житомирської, Харківської, Черкаської областей.

Крім того, важливим документом є Закон України «Про соціальні послуги» (від 17 січня 2019 року № 2671-VIII), який надає правове визначення соціального супроводу як форми соціальної роботи, що спрямована на допомогу особі у подоланні життєвих труднощів [34]. У цьому контексті фахівці із супроводу ветеранів виступають ключовими виконавцями цієї функції.

Певні положення щодо реабілітації та супроводу ветеранів містяться й у Наказі Міністерства охорони здоров'я України № 1836 від 1 серпня 2022 року, яким затверджено порядок медико-психологічної допомоги військовослужбовцям і ветеранам [27]. Цей нормативний акт акцентує увагу на міждисциплінарному підході, який передбачає взаємодію лікарів, психологів, соціальних працівників і кейс-менеджерів.

Також варто згадати про діяльність Міністерства у справах ветеранів України, яке з 2018 року координує політику в сфері підтримки захисників. Міністерство розробляє рекомендації для органів місцевого самоврядування, проводить навчання фахівців, сприяє впровадженню електронного обліку ветеранів і створенню єдиної бази даних [26].

Отже, нормативно-правове поле діяльності фахівців із супроводу ветеранів є комплексним, але ще таким, що потребує вдосконалення – особливо у сфері міжвідомчої взаємодії, фінансування послуг і стандартизації кейс-менеджменту в громадах. Проте наявна законодавча база вже дає змогу ефективно вибудувати систему підтримки ветеранів на місцевому рівні, орієнтуючись на потреби та запити кожного, хто повернувся з війни.

2.2 Досвід роботи фахівців у громадах (на прикладі Тернопільської, Бородянської, Ківерцівської територіальних громадах)

Практична діяльність фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб у громадах України набуває особливої актуальності в умовах триваючої війни та зростаючої кількості осіб, які повертаються до мирного життя. Для ефективного надання допомоги важливо враховувати не лише загальнонаціональні підходи, а й специфіку роботи на місцях. У таблиці нижче представлено ключові аспекти практичної діяльності фахівців із супроводу в Тернопільській, Бородянській і Ківерцівській територіальних громадах (табл. 2.2) [4; 20; 40]. Наведена інформація дозволяє оцінити, як саме реалізуються завдання соціального супроводу на місцевому рівні, з якими викликами стикаються фахівці та які підходи застосовують для забезпечення якісної підтримки ветеранів (Додаток Б).

Таблиця 2.2

Практична діяльність фахівців із супроводу в Тернопільській, Бородянській, Ківерцівській територіальних громадах

Громада	Основні виклики	Ключові компетенції Фахівців	Основні завдання
Тернопільська міська територіальна Громада	<ul style="list-style-type: none"> - Нестача ресурсів - Новизна інституту супроводу - Обмежена обізнаність ветеранів про свої права 	<ul style="list-style-type: none"> - Комунікативні навички - Знання у сфері соціальної роботи та права - Навички роботи з реєстрами та Заявками 	<ul style="list-style-type: none"> - Складання індивідуального плану супроводу - Допомога в отриманні статусу УБД - Сприяння доступу до житлових програм, соцпослуг, психологічної підтримки
Бородянська селищна територіальна громада (Київська область)	<ul style="list-style-type: none"> - Поширені випадки ПТСР - Відсутність достатніх психологічних служб - Високий рівень запитів від ветеранів 	<ul style="list-style-type: none"> - Психологічна підготовка - Навички кризового консультування - Взаємодія з медичними установами 	<ul style="list-style-type: none"> - Направлення до психологів - Організація груп підтримки - Робота з родинами та освітніми закладами - Допомога з медичним обстеженням

Ківерцівська міська територіальна громада (Волинська область)	- Велика кількість ветеранів на території громади - Недовіра до органів влади - Відсутність адаптованих програм працевлаштування	Знання в сфері ветеранського бізнесу Юридична грамотність Уміння проводити соціальні кейси	Пошук і супровід грантових програм Сприяння в працевлаштуванні Залучення ветеранів до громадських ініціатив Взаємодія ветеранськимиГО
---	--	--	--

Для глибшого розуміння специфіки діяльності фахівців із супроводу ветеранів у громадах важливо проаналізувати спільні риси їхньої роботи. Незважаючи на різний контекст функціонування територіальних громад, можна виокремити низку ключових характеристик, викликів і підходів, що поєднують фахівців по всій Україні [42]. Це дозволяє сформувати цілісне уявлення про їхню роль у процесі реінтеграції ветеранів, виявити системні проблеми та визначити напрями для покращення практик соціального супроводу.

Спільне в роботі фахівців із супроводу:

- орієнтація на індивідуальні потреби ветеранів. У всіх громадах фахівці працюють за принципом індивідуального підходу – складають план супроводу, враховуючи стан здоров'я, сімейні обставини, житлові потреби ветерана.
- безоплатність послуг. Консультації, допомога в оформленні документів, супровід до медичних або державних установ є безкоштовними для ветеранів.
- проблема перевантаження кадрів. Майже у всіх громадах фахівці стикаються з великою кількістю звернень при обмеженому штаті й ресурсах.
- взаємодія з ветеранськими організаціями. В багатьох громадах налагоджено співпрацю із громадськими об'єднаннями ветеранів для спільної реалізації програм допомоги.

– нестача системного навчання. Часто фахівці не мають спеціальної підготовки саме в роботі з ветеранами або проходили лише короткотривалі курси.

Попри наявність спільних завдань і викликів у роботі фахівців із супроводу ветеранів, у різних громадах їхня діяльність може відрізнятися залежно від ресурсного забезпечення, рівня міжвідомчої співпраці, підтримки з боку місцевої влади та громадських ініціатив. Нижче представлено порівняльну таблицю, яка висвітлює ключові відмінності в організації роботи фахівців у трьох територіальних громадах, що дозволяє краще зрозуміти вплив локального контексту на ефективність соціального супроводу ветеранів (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Відмінності в роботі фахівців у громадах

Критерій	Тернопільська громада	Ківерцівська громада (Волинська обл.)	Бородянська громада (Київська обл.)
Організаційна модель	Інтегрована у Центр надання соц. послуг	Працює окрема спеціалізована служба супроводу ветеранів	Співпраця відділу соцзахисту з волонтерами та ветеранськими ГО
Психологічна підтримка	Співпраця з психологами терцентру	Наявність штатного військового психолога	Психологічна допомога — за запитом, переважно через благодійні організації
Фокус роботи	Соціальний супровід, адаптація в громаді	Акцент на реабілітацію, навчання, працевлаштування	Переважно робота з внутрішньо переміщеними ветеранами та їхніми родинами
Технічні ресурси	Обмежені — брак транспорту, немає електронної бази	Впроваджено електронну реєстрацію кейсів	Використання зовнішньої ІТ-підтримки завдяки Грантам
Взаємодія з громадою	Організуються спільні заходи з ветеранськими організаціями	Проводяться тренінги для громади щодо підтримки ветеранів	Створені менторські програми з адаптації ветеранів у соціальному середовищі

Незважаючи на зростаючу увагу до питань підтримки ветеранів, фахівці із соціального супроводу в громадах зіштовхуються з рядом системних труднощів, які впливають на ефективність їхньої діяльності [31]. Нижче подано узагальнення спільних проблем, притаманних для більшості громад, незалежно від регіону чи рівня забезпеченості. Аналіз цих викликів дозволяє окреслити напрями подальшого вдосконалення системи соціального супроводу ветеранів в Україні.

Спільні проблеми в роботі фахівців із супроводу ветеранів:

- велике навантаження на одного фахівця. У багатьох випадках 1 фахівець обслуговує понад 100 ветеранів.
- недостатня міжвідомча координація. Відсутність чітких алгоритмів взаємодії між органами соцзахисту, медустановами, ЦНАПами тощо.
- проблеми з фінансуванням. Зокрема, на зарплати, навчання фахівців, розвиток матеріальної бази.
- потреба в постійній супервізії та запобіганні професійному вигоранню.

Рис 2.2 Основні виклики в роботі фахівця із супроводу ветеранів

Отже, зібрані приклади демонструють, що робота фахівців із супроводу ветеранів у громадах є багатогранною та залежить від регіонального контексту. Основними викликами залишаються нестача досвіду, ресурси та потреба у міжвідомчій взаємодії. Водночас саме завдяки фахівцям із супроводу ветерани отримують цілісну підтримку – від медичної реабілітації до допомоги в працевлаштуванні. Практика доводить, що ефективне впровадження цієї посади на місцевому рівні значно підвищує рівень реінтеграції ветеранів у громади та сприяє стабільності в суспільстві.

Попри відмінності в ресурсах, форматі організації роботи та підходах до супроводу, всіх фахівців об'єднує спільна мета – підтримка ветеранів у процесі повернення до цивільного життя. Успішність цієї роботи залежить від рівня підготовки, доступу до ресурсів, налагодженості партнерських зв'язків і стратегічної підтримки з боку громади. Вивчення досвіду різних громад дозволяє виявити кращі практики, що можуть бути масштабовані на національному рівні.

Таким чином, робота фахівця із супроводу ветеранів – ключовий елемент локальної системи підтримки. Вона потребує чіткої державної політики, стабільного фінансування, якісного навчання кадрів і розвитку партнерств. Її посилення є необхідною умовою для побудови інклюзивного та згуртованого суспільства після війни.

Висновки до розділу 2

В другому розділі було проаналізовано практичні аспекти діяльності фахівців із супроводу ветеранів у територіальних громадах України. Дослідження нормативно-правової бази засвідчило наявність законодавчих підстав для організації супроводу ветеранів, зокрема через Закон України «Про статус ветеранів війни», Закон «Про соціальні послуги», Стратегію розвитку ветеранської політики, а також відповідні накази міністерств. Водночас

виявлено, що нормативна база потребує подальшого вдосконалення, особливо в частині міжвідомчої взаємодії, стандартизації послуг і фінансування.

Аналіз досвіду Тернопільської, Бородянської та Ківерцівської громад показав, що, попри відмінності в ресурсному забезпеченні, всі громади стикаються зі схожими проблемами: перевантаженням фахівців, браком системного навчання, нестачею психологічної підтримки та обмеженою інфраструктурою. Проте водночас у деяких громадах впроваджуються інноваційні підходи, зокрема електронна реєстрація кейсів, менторські програми, партнерство з НУО та залучення ветеранів до громадських ініціатив.

Фахівці із супроводу в громадах виконують комплексні завдання: від правового консультування та медико-соціального супроводу до реабілітації, працевлаштування та мобілізації ресурсів громади. Їхня робота є критично важливою для забезпечення сталого повернення ветеранів до цивільного життя та зміцнення соціальної єдності.

Таким чином, проведений аналіз підтвердив, що ефективність реінтеграції ветеранів значною мірою залежить від якості організації соціального супроводу на місцевому рівні, наявності кадрового потенціалу, міжвідомчої взаємодії та підтримки з боку громади. Досвід громад може слугувати основою для формування узагальнених моделей роботи фахівців із супроводу та їх масштабування в інших регіонах України.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ В ГРОМАДАХ

3.1 Оцінювання ефективності роботи фахівців. Роль громади, НУО, волонтерів у підтримці фахівців і ветеранів

Оцінювання ефективності роботи фахівців із супроводу ветеранів війни є одним із ключових етапів аналізу системи соціальної підтримки на рівні територіальних громад. Від того, наскільки якісно організована та реалізується ця діяльність, залежить не лише успішність реінтеграції самих ветеранів, але й загальна соціальна стабільність у громадах, рівень довіри до соціальних інституцій, відчуття справедливості та гідності в тих, хто повернувся з війни.

Фахівець із супроводу виконує надзвичайно відповідальну місію: він виступає посередником між ветераном і системою соціального захисту, допомагає орієнтуватися у великій кількості нормативних актів, пільг, програм і можливостей [46]. Саме тому питання оцінювання ефективності його роботи повинне враховувати як кількісні, так і якісні показники.

До кількісних критеріїв зазвичай відносять: кількість ветеранів, які перебувають на супроводі; кількість успішно завершених кейсів (тобто тих, у яких проблеми було вирішено); кількість консультацій, звернень, допомог у підготовці документів тощо. Ці дані дозволяють отримати уявлення про навантаження на фахівця та обсяг наданої допомоги.

Якісні показники мають не менше значення, адже саме вони демонструють глибину впливу фахівця на ситуацію ветерана. Сюди відносяться: рівень задоволеності ветеранів послугами супроводу (що може вимірюватися через анкетування чи інтерв'ювання), ступінь залученості ветеранів до життя громади

після завершення супроводу (участь у громадських заходах, працевлаштування, навчання), зменшення кількості повторних звернень з однакових питань тощо.

Варто також враховувати професійний розвиток фахівця: чи проходить він навчання, супервізії, обмін досвідом; чи вміє налагоджувати партнерства з іншими організаціями, адаптуватися до нових викликів.

Ефективна робота фахівця із супроводу є неможливою без підтримки з боку територіальної громади. Громада повинна забезпечити фахівця відповідною інфраструктурою – зручним робочим місцем, доступом до баз даних, інтернетом, транспортом (у разі виїзду до ветеранів), технічними засобами [2]. Також важливе нормативно-організаційне забезпечення: чітко прописані посадові обов'язки, інструкції, алгоритми взаємодії з іншими службами.

В процесі реінтеграції ветеранів російсько-української війни громада виступає не лише територіальною одиницею, до якої повертається ветеран, а й важливим суб'єктом соціальної адаптації, підтримки та забезпечення гідного життя. Саме громада має безпосередній вплив на процес відновлення соціальних зв'язків ветерана, створення умов для працевлаштування, доступу до послуг охорони здоров'я, освіти, психологічної та правової допомоги.

В умовах децентралізації роль органів місцевого самоврядування істотно зросла: саме вони мають забезпечити надання якісних соціальних послуг, ініціювати та координувати програми підтримки ветеранів, залучати місцеві установи та НУО до співпраці. Рішення щодо форм і методів підтримки ветеранів приймаються все частіше на рівні громади, що дозволяє враховувати локальні особливості, потреби конкретних цільових груп і оперативно реагувати на виклики.

Ключову роль відіграє співпраця фахівців із супроводу ветеранів з іншими суб'єктами громади – соціальними службами, центрами зайнятості, медичними закладами, закладами освіти, громадськими та ветеранськими організаціями.

Громада може сприяти формуванню мережі підтримки, яка охоплює як формальні інституції, так і неформальні ініціативи (волонтери, наставництво, групи самодопомоги).

Важливою є також комунікаційна політика громади: інформування населення про потреби ветеранів, просування толерантного ставлення, організація заходів, що сприяють інтеграції (вшанування пам'яті, круглі столи, тренінги, спортивні чи культурні ініціативи). Це допомагає зменшити рівень стигматизації та сприяє встановленню довіри між ветеранами та мешканцями громади.

Водночас громади стикаються з низкою труднощів: обмежене фінансування, кадровий дефіцит фахівців із супроводу, недостатній рівень міжвідомчої взаємодії, а також відсутність чітких методичних підходів до реінтеграції. В деяких громадах немає локальних програм підтримки, а механізми координації між органами влади й громадським сектором залишаються слаборозвиненими.

Крім того, громада відіграє вирішальну роль у формуванні сприятливого інформаційного середовища, де ветерани знають, що така послуга існує, і що вона безкоштовна, доступна, конфіденційна. Саме громада здатна підтримати ініціативи фахівців через місцеві програми, бюджети участі, партнерства з бізнесом та міжнародними донорами.

Важливою складовою підтримки фахівців є взаємодія з неурядовими організаціями (НУО) та волонтерами. Часто саме НУО мають унікальний досвід, людські ресурси та гнучкість, що дозволяє їм реалізовувати програми, які доповнюють роботу офіційних структур. Наприклад, ГО можуть надавати безкоштовні юридичні консультації, організувати групи психологічної підтримки, тренінги з розвитку підприємництва для ветеранів. Волонтери, своєю чергою, можуть супроводжувати ветеранів до лікарень, допомагати в побуті,

організовувати культурні заходи, а головне – створювати для ветеранів відчуття приналежності до спільноти.

Недержавні організації (НУО) відіграють критично важливу роль у процесі реінтеграції ветеранів війни та демобілізованих осіб, особливо в умовах, коли державні механізми адаптації та підтримки не завжди є достатньо гнучкими, швидкими або орієнтованими на індивідуальні потреби.

НУО мають змогу оперативно реагувати на запити ветеранів, впроваджувати інноваційні підходи до психологічної, юридичної, соціальної допомоги, проводити освітні програми, тренінги з перекваліфікації, сприяти соціальному підприємництву та залученню ветеранів до громадської діяльності. Багато організацій надають фахову психологічну підтримку – індивідуальну та групову, працюють з посттравматичним стресовим розладом, пропонують програми ресоціалізації.

Однією з переваг НУО є можливість налагодження горизонтальних зв'язків із громадами, міжнародними донорами та іншими організаціями громадянського суспільства. Це дозволяє залучати додаткові ресурси, грантове фінансування та обмінюватися досвідом. Також НУО нерідко виступають адвокатами інтересів ветеранів, впливаючи на державну політику шляхом аналітики, публічного тиску та експертної участі у формуванні стратегій і законодавства.

Значну цінність становлять ті НУО, які самі створені ветеранами: вони краще розуміють внутрішні запити, користуються більшою довірою серед спільноти та формують середовище «рівний – рівному». Такі організації часто ініціюють культурні, спортивні, реабілітаційні заходи, а також допомагають родинам ветеранів.

Проте роль НУО не обмежується лише безпосередньою допомогою: вони також сприяють зменшенню стигматизації, налагодженню зв'язків між

ветеранами та громадою, формуванню позитивного іміджу захисника в суспільстві.

Водночас, і самі НУО стикаються з проблемами: обмежене фінансування, кадрове вигорання, залежність від короткотермінових проєктів, конкуренція за ресурси. Відсутність державної підтримки інституційного розвитку таких організацій знижує сталість їхньої діяльності.

Успішна реінтеграція ветеранів потребує системної співпраці НУО з органами місцевої влади, державними структурами, міжнародними партнерами. Координація зусиль і обмін даними, спільні платформи та партнерські проєкти дозволяють забезпечити цілісний підхід до допомоги ветеранам і формувати ефективну модель підтримки на рівні громад і країни загалом.

Волонтери здійснюють широкий спектр підтримки: від гуманітарної та матеріальної допомоги – до організації психологічної реабілітації, культурних ініціатив, соціальної адаптації, працевлаштування та юридичного супроводу. Багато волонтерів виступають «посередниками довіри» між ветеранами та офіційними установами, допомагаючи отримати пільги, оформити документи, пройти медогляд або знайти житло. Їхнє залучення особливо важливе в громадах, де бракує ресурсів або спеціалізованих служб.

Оскільки волонтерська допомога часто має неформальний характер, вона швидко адаптується до потреб конкретної людини – без бюрократії та формальних процедур. Це підвищує ефективність реагування на індивідуальні виклики ветеранів, зокрема тих, хто не звертається до державних структур через недовіру чи попередній негативний досвід.

Також важливо відзначити роль волонтерів у формуванні суспільної думки. Вони ініціюють інформаційні кампанії, залучають громадськість до підтримки захисників, руйнують стереотипи щодо ветеранів, поширюють історії успішної адаптації. Деякі волонтери стають ініціаторами локальних проєктів або навіть засновують громадські організації.

Проте волонтерська діяльність має й свої виклики. Багато волонтерів працюють на межі вигорання, не мають фахової підготовки в соціальній або психологічній сфері, діють у правовому вакуумі. Відсутність системної підтримки з боку держави чи органів місцевого самоврядування унеможливорює довготривалу та сталу роботу волонтерських ініціатив. Крім того, іноді виникає дублювання функцій між волонтерами, НУО та офіційними структурами, що знижує ефективність допомоги.

З огляду на це, доцільною є інституціоналізація волонтерських ініціатив – через навчання, сертифікацію, співпрацю з центрами надання соціальних послуг, а також створення регіональних платформ взаємодії фахівців, волонтерів і громадських активістів.

Позитивні приклади такої співпраці демонструють громади, що активно впроваджують модель міжсекторального партнерства (табл. 3.1). У Бородянській громаді фахівці із супроводу співпрацюють із ГО «Реабілітаційний простір», яка надає доступ до психологів, арттерапевтів, реабілітологів. У Тернопільській ТГ активно залучаються волонтерські ініціативи, що допомагають фахівцям виконувати логістичні завдання (наприклад, доставку документів, супровід людей з інвалідністю). У Ківерцівській громаді реалізується партнерський проєкт між соціальними службами та ГО ветеранів АТО, який включає спільні культурні заходи, навчання, інформаційні кампанії.

Таблиця 3.1.

Аналітична таблиця взаємодії фахівців із супроводу ветеранів із громадою, НУО та волонтерами

Громада	Форма підтримки фахівців	Участь НУО та волонтерів	Результати/Досягнення
Бородянська ТГ	Наявність мультидисциплінарної команди. Фінансування частини програм із місцевого бюджету. Взаємодія з місцевим центром надання соцпослуг.	ГО «Реабілітаційний простір»: психологічна підтримка, арттерапія, реабілітація. Волонтери надають логістичну підтримку.	Ветерани мають доступ до комплексної реабілітації. Створено кабінет психолога. Зменшено кількість повторних звернень за однаковими питаннями
Тернопільська міська ТГ	Виділено окремі ставки для фахівців у структурі ЦНАП та управління соцполітики. Проводяться щомісячні супервізії.	Платформа «Єдиний ветеранський простір»: НУО надають юристів, тренерів із фінансової грамотності. Волонтери залучають ветеранів.	Високий рівень обізнаності ветеранів про послуги. Активна участь ветеранів у громадському житті. Підвищено рівень працевлаштування.
Ківерцівська ТГ (Волинь)	Сильна міжвідомча співпраця (освіта, медицина, соцзахист). Прийнята місцева програма підтримки ветеранів.	ГО «Ветеранський простір Волині» та ініціативна група волонтерів. Проводять зустрічі, тренінги, творчі майстер-класи.	Запроваджено програму ветеранського менторства. Налагоджено базу даних потреб ветеранів. Підвищено рівень соціальної адаптації та самозайнятості.

Отже, ефективність роботи фахівців із супроводу є показником не лише їхньої професійності, але й рівня згуртованості громади, залученості місцевої влади та активності громадянського суспільства.

Аналітичні приклади демонструють, що ефективність роботи фахівців із супроводу ветеранів зростає у громадах, де забезпечується належна інституційна підтримка, функціонує тісна співпраця з громадськими організаціями та активно долучаються волонтери. Наявність партнерства, злагоджена комунікація та міждисциплінарний підхід дозволяють не лише оперативно вирішувати поточні проблеми ветеранів, але й створювати умови для їхньої довготривалої соціальної інтеграції та самореалізації в громаді.

Підтримка з боку НУО, волонтерів і самої громади дозволяє не лише реалізовувати індивідуальні кейси, а й формувати стале середовище, в якому ветерани можуть жити гідно, реалізовувати свої права й потенціал.

3.2 Рекомендації щодо покращення системи підтримки ветеранів у громадах: навчання, міжвідомча співпраця, розвиток сервісів

У контексті розбудови ефективної системи підтримки ветеранів у громадах важливо не лише констатувати наявні результати роботи фахівців із супроводу, а й формулювати практичні пропозиції щодо вдосконалення цієї діяльності. Ефективна реінтеграція ветеранів вимагає постійного вдосконалення інституційної взаємодії, кадрового потенціалу, інфраструктурних рішень і механізмів координації (рис 3.1).

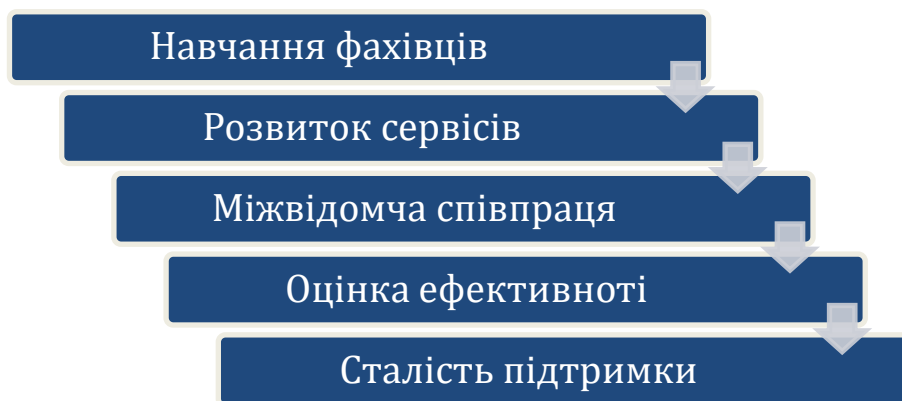

Рис 3.1 Етапи удосконалення супроводу

Першочерговим напрямом удосконалення є підвищення кваліфікації фахівців із супроводу ветеранів. Багато працівників на місцях не мають спеціалізованої підготовки в сфері роботи з ветеранами, особливо з тими, хто має травматичний досвід бойових дій, ПТСР або інвалідність. Регулярне навчання фахівців має включати курси з кризової психології, навички ведення кейс-менеджменту, медіації, правового консультування, а також знання про державні програми підтримки, грантові можливості, пільги тощо [31]. Доцільно запровадити обов'язкові сертифікаційні програми, тренінги від Міністерства у справах ветеранів України, а також розширити партнерство з університетами та НУО, які мають досвід у сфері психологічної та соціальної роботи.

Другим стратегічним кроком є налагодження міжвідомчої та міжсекторальної співпраці. Ефективна допомога ветерану потребує взаємодії багатьох структур – органів місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я, центрів зайнятості, служб соціального захисту, освітніх закладів, медичних і реабілітаційних установ, а також громадських організацій і волонтерських ініціатив. Необхідно створювати локальні координаційні ради або «ветеранські хаби», які б забезпечували синхронізацію дій, уникнення дублювання функцій і швидкий обмін інформацією. Наприклад, узгоджена робота центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) із

ветеранськими радниками дозволяє швидше вирішувати питання щодо отримання пільг чи оформлення документів.

Важливо також забезпечити розвиток сервісної інфраструктури, доступної для ветеранів. Йдеться як про фізичну доступність установ – наявність пандусів, транспорту, обладнаних приміщень – так і про цифрову доступність: зручні онлайн-платформи, електронні черги, гарячі лінії, мобільні додатки. В багатьох громадах відсутні спеціалізовані центри для ветеранів, тому слід ініціювати створення відповідних просторів, які б поєднували в собі соціальні, психологічні та інформаційні сервіси. Зокрема, ефективною є практика відкриття ветеранських просторів або центрів підтримки ветеранів, як це реалізовано в Тернопільській, Бородянській та Ківерцівській громадах.

Окремої уваги заслуговує інформаційна підтримка та просвітницька діяльність. Часто ветерани не знають про свої права, доступні ресурси та послуги. Тому громади повинні регулярно оновлювати інформацію на своїх сайтах, організовувати інформаційні кампанії, розміщувати буклети в ЦНАПах, ТЦК і СП, медичних закладах. Ветеран має отримувати чітку дорожню карту дій – куди звернутися, що взяти з документів, скільки часу займає процедура тощо.

Також необхідно забезпечити психоемоційну підтримку фахівців, які працюють з ветеранами. Вони стикаються з емоційно складними ситуаціями, вигоранням, тому важливо впроваджувати супервізію, командну підтримку, обмін досвідом, групи психологічного розвантаження.

Крім того, важливо передбачити підвищення мотивації фахівців: справедлива оплата праці, премії, можливості професійного зростання, участь у стажуваннях або конференціях сприятимуть збереженню кваліфікованих кадрів у громадах.

Таблиця 3.3.

Аналітична таблиця з прикладами ініціатив та сервісів, спрямованих на покращення роботи фахівців із супроводу ветеранів у громадах

Громада	Ініціатива / сервіс	Опис	Очікуваний ефект / результати
Тернопільська громада	Центр підтримки ветеранів	Створено спеціалізований простір, де надаються психологічні, юридичні та соціальні консультації, організуються тренінги, зустрічі з побратимами	Зниження рівня соціальної ізоляції, покращення доступу до послуг, підтримка психоемоційного Стану
Бородянська громада	Міжвідомча група реагування на запити ветеранів	Створено механізм швидкої взаємодії між ЦНАП, соцслужбами, центром зайнятості, медичними установами	Оперативне вирішення запитів ветеранів, уникнення дублювання, зменшення бюрократичного тиску
Ківерцівська громада	Програма підвищення кваліфікації фахівців із супроводу	Регулярні тренінги та навчання за підтримки НУО та партнерських освітніх установ	Підвищення професійного рівня працівників, зростання якості послуг
Кам'янська громада (Дніпропетровщина)	Мобільні групи супроводу ветеранів	Виїзди фахівців до ветеранів у віддалених селах з метою надання консультацій та допомоги на місці	Покращення охоплення послугами, особливо в малодоступних районах
Львівська громада	Електронна платформа “Ветеран.Простір”	Онлайн-сервіс з особистим кабінетом ветерана, можливістю запису до фахівця, доступом до довідкової інформації та новин	Діджиталізація сервісів, зручність отримання послуг, підвищення Інформованості

Харківська громада (пілот)	Програма менторства для новопризначених фахівців із супроводу	Досвідчені працівники менторять нових спеціалістів протягом перших 6 місяців роботи	Зменшення помилок, адаптація нових кадрів, збереження якісного рівня послуг
----------------------------	---	---	---

Вивчення міжнародного досвіду в сфері соціального супроводу та реінтеграції ветеранів дозволяє виявити низку ефективних моделей і підходів, які можуть бути адаптовані до українських умов. У таких країнах, як США, Канада, Ізраїль, Нідерланди та Німеччина, соціальний супровід ветеранів є системною державною політикою, що передбачає міжвідомчу координацію, персоналізований підхід, активну участь громад і неурядових організацій, а також багаторівневу підтримку психічного здоров'я [41].

Зокрема, у США діє розгалужена система супроводу на базі Department of Veterans Affairs, де надання послуг здійснюється за принципом індивідуального кейс-менеджменту, із залученням фахівців, психологів, юристів і консультантів з працевлаштування. В Канаді подібна система базується на поєднанні державного управління та громадського сектору, де значну роль відіграють спеціальні соціальні працівники, які супроводжують ветеранів і їхні родини. Ізраїльська модель вирізняється високим рівнем координації між міністерствами та ефективними підходами до лікування ПТСР, що поєднуються із сімейною терапією. В Німеччині та Нідерландах важливим компонентом є підтримка професійної адаптації та зайнятості, включаючи програми перекваліфікації, стимулювання самозайнятості та роботодавців.

Аналізуючи ці моделі, можна виокремити кілька ключових елементів, що мають потенціал для імплементації в Україні. Серед них: запровадження індивідуального супроводу ветеранів на рівні громади, що передбачає створення персонального плану реінтеграції; посилення міжвідомчої співпраці між

Міністерством у справах ветеранів, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством освіти і науки та органами місцевого самоврядування; розширення програм підвищення кваліфікації для фахівців із супроводу; розвиток сервісів психосоціальної допомоги; підтримка трудової адаптації через гранти, пільги на працевлаштування та професійну орієнтацію.

Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду дозволяє не лише запозичити ефективні моделі, а й адаптувати їх до українських реалій. Це дає змогу посилити потенціал громад у процесі реінтеграції ветеранів, забезпечити якісний соціальний супровід, запобігти повторній маргіналізації колишніх військовослужбовців і підвищити довіру до системи соціального захисту.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що забезпечення сталого розвитку інституту фахівців із супроводу в громадах – це не разовий проєкт, а комплексна стратегія, яка передбачає інвестиції в знання, комунікацію та інфраструктуру. Лише за умов системного підходу можна досягти реальної соціальної адаптації ветеранів і зміцнення соціального капіталу громади в цілому.

Застосування комплексного підходу до організації роботи фахівців із супроводу ветеранів у громадах дає позитивні результати: підвищується якість послуг, зміцнюється довіра ветеранів до інституцій, зменшуються ризики соціального відторгнення. Проте для сталого ефекту необхідне постійне оновлення знань фахівців, розширення співпраці з партнерами та впровадження інноваційних сервісів. Важливо, щоб громади продовжували ділитися досвідом і впроваджували найкращі практики на системному рівні.

Висновки до розділу 3

В третьому розділі було здійснено аналіз ефективності діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та визначено шляхи вдосконалення їхньої роботи на рівні територіальних громад. У процесі дослідження встановлено, що ефективна реінтеграція ветеранів неможлива без скоординованої участі громади, органів місцевого самоврядування, неурядових організацій (НУО) та волонтерів. Саме ці суб'єкти формують багаторівневу систему підтримки, яка охоплює медичні, психологічні, соціальні, правові та освітні потреби ветеранів.

Оцінювання роботи фахівців із супроводу має включати як кількісні, так і якісні показники, зокрема кількість наданих послуг, рівень задоволеності ветеранів, залученість до життя громади, дотримання індивідуальних планів супроводу. Проте низка проблем – кадровий дефіцит, професійне вигорання, відсутність супервізії, нестача ресурсів – значно знижують ефективність їхньої діяльності.

Важливу роль у забезпеченні результативної роботи фахівців відіграють НУО, які доповнюють державні ініціативи, впроваджують інноваційні практики та сприяють формуванню ветерансько-орієнтованого середовища. Волонтери також залишаються невід'ємною частиною системи підтримки, особливо в громадах з обмеженими ресурсами.

Таким чином, вдосконалення системи супроводу ветеранів у громадах потребує комплексного підходу: розширення повноважень фахівців, їх професійної підготовки, посилення міжвідомчої співпраці, забезпечення належного фінансування, а також активного залучення громади та громадянського суспільства. Лише за умови консолідованих зусиль можна створити сталу систему реінтеграції, яка забезпечить ветеранам гідне повернення до мирного життя.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу всебічно проаналізувати й оцінити роль фахівців із супроводу ветеранів у процесі їхньої реінтеграції в громадах, виявити ключові виклики, напрями діяльності, а також можливості для вдосконалення цієї сфери. Мета роботи – обґрунтувати значення фахівців із супроводу як ключових суб'єктів реінтеграції ветеранів російсько-української війни в громадах та висвітлити основні умови, за яких їхня діяльність є ефективною – досягнута. Всі поставлені завдання виконані.

В першому розділі були розглянуті теоретичні основи обраної теми, проаналізовано поняття «ветеран», «реінтеграція», «соціальний супровід», «супровід фахівцями», та окреслено їхнє місце в структурі соціальної роботи. З'ясовано, що соціальний супровід є складовою комплексної підтримки ветеранів, спрямованої на збереження та розвиток їхнього соціального функціонування в умовах громади. Були розглянуті нормативно-правові акти, які регламентують діяльність у сфері соціального захисту ветеранів, зокрема Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Стратегію розвитку ветеранської політики до 2025 року та інші документи, що створюють базу для роботи фахівців.

У другому розділі роботи було проведено емпіричний аналіз практичного досвіду фахівців із супроводу в громадах (Бородянській, Тернопільській, Ківерцівській ТГ), визначено ключові завдання, які вони виконують: індивідуальний супровід, інформування про пільги, сприяння працевлаштуванню,

організація доступу до медичних і психологічних послуг, мобілізація ресурсів громади, робота з сім'ями ветеранів. Особливу увагу приділено аналізу міжвідомчої взаємодії та підтримки з боку волонтерських організацій, що значно посилює ефективність заходів супроводу. Також було виявлено ряд спільних викликів: емоційне вигорання фахівців, відсутність системної підтримки, низький рівень професійної підготовки в деяких громадах, недовіра з боку самих ветеранів.

Аналітичне зіставлення досвіду трьох громад дало змогу виокремити як спільні риси (участь у міжсекторальній взаємодії, потреба в регулярному підвищенні кваліфікації, використання підходу «рівний – рівному»), так і відмінності – наприклад, рівень інституційного забезпечення, наявність центрів підтримки ветеранів, активність місцевих ініціатив. У Тернопільській ТГ наявна добре структурована мережа підтримки, у Бородянській – ефективно працюють мобільні групи, а Ківерцівська громада демонструє позитивну динаміку після впровадження навчань для фахівців.

Оцінка ефективності супроводу показала, що найкращі результати досягаються там, де громади активно залучають НУО, волонтерські ініціативи, де існує міжсекторальна координація та міжособистісна довіра. Також важливу роль відіграє безперервна професійна підтримка фахівців, включаючи супервізію, менторство, стажування. Таким чином, ефективність супроводу залежить не лише від особистісних якостей фахівця, а й від рівня організації підтримки з боку громади.

В третьому розділі було розроблено обґрунтовані пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності фахівців із супроводу. Зокрема, запропоновано.

Запровадження системного навчання – через державні й недержавні програми, що охоплюють теми травмотерапії, військової культури, кризового втручання.

Розвиток міжвідомчої співпраці – формування сталих комунікацій між службами (ЦНАП, служба зайнятості, охорона здоров'я, поліція, НУО).

Вдосконалення сервісів у громадах – створення спеціалізованих просторів для ветеранів, впровадження цифрових платформ для супроводу, мапування потреб.

У результаті дослідження запропоновано такі рекомендації:

- на рівні формування політики: потрібне системне визнання ролі фахівців із супроводу як ключової ланки в процесі повернення ветеранів до мирного життя.
- на рівні освіти: доцільно впровадити спеціалізовані навчальні курси та практики з ветеранської тематики для студентів спеціальностей «Соціальна робота і консультування», «Психологія», «Публічне управління».
- на рівні громади: створення локальних центрів підтримки ветеранів з міждисциплінарними командами (соцпрацівник, психолог, юрист, кар'єрний радник).
- на рівні підтримки фахівців: запровадження регулярної супервізії, професійних тренінгів, а також пільгових умов праці для збереження мотивації та уникнення вигорання.

Подальші дослідження мають бути зосереджені на:

- ґрунтовному вивченні довгострокових результатів реінтеграції,

- розробленні національних стандартів роботи фахівців із супроводу,
- вивченні досвіду інших країн,
- створенні цифрових інструментів для супроводу ветеранів (наприклад, бази даних, CRM-системи в громадах).

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ефективна діяльність фахівців із супроводу відіграє ключову роль у процесі реінтеграції ветеранів війни, сприяючи не лише зменшенню соціальної напруженості, а й збереженню людського потенціалу нації. Інституційне визнання, належна підготовка, чітка організація супроводу та згуртованість громади – запорука успішного повернення ветеранів до повноцінного життя в мирному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андріяш В. Державна етнополітика України в умовах глобалізації. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с.
2. Бойко І. М. Соціальна робота з ветеранами війни: теорія і практика. Київ : Університет «Україна», 2020. 256 с.
3. Бондарук С. М. Фахівець із супроводу: новий суб'єкт соціальної роботи у ветеранському просторі. Вісник соціальної роботи. 2023. № 1(18). С. 20–29.
4. Бородянська селищна рада. Центр соціальних служб. URL: <https://bsr.gov.ua/> (дата звернення: 04.04.2025).
5. Волков В. М. Психологічна реабілітація учасників бойових дій: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 198 с.
6. Герасименко О. Ставлення ветеранів до державних програм підтримки. – Аналітична записка Cedos. – 2020. URL: <https://cedos.org.ua> (дата звернення: 04.04.2025).
7. ГО «Ветеранський простір Волині». Звіт про діяльність, 2023. URL: <https://veteranspace.volyn.ua/>(дата звернення: 04.04.2025).
8. Головка Л. В. Соціальна адаптація військовослужбовців: монографія. Харків : ХНУВС, 2017. 312 с.
9. Грабовський В. Ветеранська політика в Україні: виклики та можливості. Право і політика. – Харків: Право, 2019. 57–63 с.
10. Громадська організація «Побратими України». Проекти підтримки ветеранів. URL: <https://pobratymy.org.ua/projects> (дата звернення: 04.04.2025).
11. Гуменюк М. Соціальна робота з ветеранами в умовах децентралізації. Вісник соціальної роботи. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 34–40 с.

12. Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників АТО. Офіційний вебсайт. URL: <https://dsvv.gov.ua> (дата звернення: 24.04.2025).
13. Державна стратегія щодо реалізації державної політики з питань ветеранів до 2023 року : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2019 р. № 1610-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1610-2019-p> (дата звернення: 24.04.2025).
14. Єдиний ветеранський простір. Офіційна сторінка у Facebook. URL: <https://www.facebook.com/veteranspace.ternopil/> (дата звернення: 01.04.2025).
15. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12> (дата звернення: 01.04.2025).
16. Іванченко Т. Роль фахівця із соціального супроводу в процесі реінтеграції ветеранів. Соціальна робота в Україні. – Київ: Центр соціальних досліджень, 2020. 21–26 с.
17. Іващенко В. В. Реінтеграція ветеранів війни в умовах громади: соціологічний аналіз. Соціальна робота і сучасність. 2021. № 2(9). С. 45– 52.
18. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Дослідження потреб ветеранів. URL: <https://ispp.org.ua/veterans-needs> (дата звернення: 21.04.2025).
19. Карпенко Н. М. Поняття "реінтеграція" в контексті роботи з ветеранами. Наукові записки НаУКМА. Соціологія і соціальна робота. 2022. Т. 6. № 2. С. 33–40.
20. Ківерцівська міська територіальна громада. Розділ «Соціальна політика та робота з ветеранами». URL: <https://kivertsi-rada.gov.ua/> (дата звернення: 21.04.2025).

- 21.Клименко О. М. Соціальний супровід учасників бойових дій: теоретико-практичні засади. Київ: ІЗМН, 2020. 148 с.
- 22.Коваль Н. Реінтеграція ветеранів: структура, механізми, бар'єри. Вісник соціальної політики. – Київ: НДІ соціальної політики, 2021. 10–17 с.
- 23.Ковальчук С. І. Соціальна робота з демобілізованими військовослужбовцями: навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 210 с.
- 24.Кравченко Ю. В. Психологічна підтримка учасників бойових дій: теорія і практика. Дніпро : ДНУ, 2019. 275 с.
- 25.Ліпкін В. Теоретичні основи соціальної адаптації. Наукові записки соціолога. – Одеса: Одеський нац. університет, 2021. 77–84 с.
- 26.Міністерство у справах ветеранів України. Офіційний вебсайт. URL: <https://mva.gov.ua> (дата звернення: 21.04.2025).
- 27.Міністерство соціальної політики України. Методичні рекомендації щодо соціальногосупроводу ветеранів. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20835.html> (дата звернення: 21.04.2025).
- 28.Національна стратегія реінтеграції ветеранів до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p> (дата звернення: 01.04.2025).
- 29.Орлова І. Професійні компетенції фахівця соціальної роботи у сфері ветеранської підтримки. Соціальні технології. – Київ: Наук. світ, 2020. 30–35 с.
- 30.Офіс Президента України. Ініціативи щодо підтримки ветеранів. URL: <https://www.president.gov.ua/news/veterans-support> (дата звернення: 01.04.2025).
- 31.Петренко Л. С. Соціальна робота з ветеранами: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2018. 190 с.
- 32.Про затвердження Стратегії розвитку ветеранської політики до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.09.2021 № 1193-р. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1193-2021-p> (дата звернення: 14.04.2025).
33. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів надання допомоги особам, які пережили психотравмуючі події : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 1 серп. 2022 р. № 1836. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1057-22> (дата звернення: 14.04.2025).
34. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 24. Ст. 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 14.04.2025).
35. Психологічна служба Збройних Сил України. Рекомендації щодо роботи з ветеранами. URL: <https://www.mil.gov.ua/psychology> (дата звернення: 14.04.2025).
36. Рада ветеранів України. Діяльність та проекти. URL: <https://veteranscouncil.org.ua> (дата звернення: 14.04.2025).
37. Реабілітаційний простір. ГО «Реабілітаційний простір». URL: <https://reability.space> (дата звернення: 14.04.2025).
38. Служба зайнятості України. Програми працевлаштування ветеранів. URL: <https://www.dcz.gov.ua/vacancies/veterans> (дата звернення: 14.04.2025).
39. Таран О. Громада як ресурс для реінтеграції ветеранів: соціологічний вимір. Аналітика і громада. – Київ: ІСАР Єднання, 2023. 13–20 с.
40. Тернопільська міська рада. Програма підтримки ветеранів на 2024–2026 роки URL: <https://ternopilcity.gov.ua/> (дата звернення: 14.04.2025).
41. Ткаченко М. О. Соціальна підтримка ветеранів: міжнародний досвід. Київ: Інститут соціальних досліджень, 2019. 220 с.
42. Український ветеранський фонд. Програми та ініціативи. URL: <https://veteranfund.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

43. Фонд «Повернись живим». Психологічна підтримка ветеранів. URL: <https://savelife.in.ua/projects/psychological-support> (дата звернення: 21.04.2025).
44. Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Програми для ветеранів. URL: <https://www.csssdm.gov.ua/veterans-programs> (дата звернення: 01.04.2025).
45. Шевченко А. П. Психологічна реабілітація учасників АТО: методичні рекомендації. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 150 с.
46. Юрченко О. В. Соціальна робота з ветеранами: теоретичні та практичні аспекти. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020. 230 с.
47. Яковенко І. С. Міжвідомча взаємодія у сфері підтримки ветеранів: досвід та перспективи. Журнал «Громадянське суспільство», 2021, № 4, с. 55–62.
48. Ярошенко Л. Соціальна підтримка демобілізованих: український контекст. Соціальна робота і політика. – Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020. 41–47 с.
49. Ярмоленко Т. В. Соціальна робота з демобілізованими військовослужбовцями: навч. посіб. Київ : НАДУ, 2018. 180 с.
50. Titarenko L. Social inclusion of war veterans: challenges for Ukrainian communities. Journal of Social Work Studies. – Lviv: Ukrainian Association of Social Workers, 2022. 52–59 p.

Перелік основних обов'язків фахівця із супроводу ветеранів

№	Обов'язки фахівця	Джерело
1	Проведення первинного прийому ветерана, заповнення картки потреб	Постанова КМУ № 793 від 18.08.2023
2	Супровід ветерана до відповідних служб (ЦНАП, медзаклади, соцзахист)	www.mil.in.ua
3	Координація взаємодії з громадськими Організаціями	https://www.veteranfund.mva.gov.ua
4	Надання допомоги у працевлаштуванні, перекваліфікації	https://www.dcz.gov.ua
5	Інформування про соціальні гарантії та програми	Наказ МВС №114 від 2023 року

Додаток Б

Аналітична таблиця: Порівняльний аналіз роботи фахівців із супроводу в громадах

Громада	Основні завдання	Проблеми	Успішні практики	Джерела
Тернопільська	Індивідуальний супровід, медична допомога	Нестача фахівців, емоційне вигорання	Співпраця з ветеранськими НУО	https://ternopilcity.gov.ua
Бородянська	Реабілітація, юридичний супровід, допомога з житлом	Відсутність сталої фінансової підтримки	Психологічна служба + мобільні бригади	https://borodyanka-gromada.gov.ua
Ківерцівська	Освітня підтримка, гранти, ресоціалізація	Недостатній рівень міжвідомчої співпраці	Тренінги та локальні партнерства	https://kivertsi-rada.gov.ua

АНОТАЦІЯ

У бакалаврській роботі досліджено актуальну соціальну проблему — роль фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб у процесі реінтеграції ветеранів російсько-української війни в умовах громад. Причина вибору теми пов'язана з потребою у створенні ефективної системи соціальної адаптації для зростаючої кількості ветеранів, які повертаються до мирного життя.

Метою роботи є комплексне вивчення діяльності фахівців із супроводу ветеранів у територіальних громадах України з метою визначення їхньої ролі у процесі реінтеграції, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення цієї діяльності. Завдання дослідження охоплюють: теоретичний аналіз поняття реінтеграції ветеранів та діяльності фахівців супроводу; характеристику принципів, моделей та стандартів супроводу; аналіз практичного досвіду громад; виявлення проблем і викликів у роботі фахівців; формулювання пропозицій щодо підвищення ефективності їхньої діяльності.

Об'єктом дослідження виступає процес реінтеграції ветеранів у громадах. Предметом є діяльність фахівців із супроводу ветеранів війни.

У роботі використано загальнонаукові та емпіричні методи: аналіз і синтез, систематизація, узагальнення, порівняльний аналіз, контент-аналіз, а також аналіз матеріалів офіційних сайтів громад, звітів НУО та електронних ресурсів.

Структурно робота складається з трьох розділів: теоретичного (розкриття ключових понять і підходів до супроводу ветеранів), аналітичного (досвід фахівців у трьох громадах: Тернопільській, Бородянській та Ківерцівській) та прикладного (пропозиції щодо вдосконалення підготовки фахівців, розвитку сервісів та міжвідомчої взаємодії).

Ключові слова: реінтеграція, ветерани, фахівець із супроводу, громада, соціальна адаптація, підтримка, послуги.

ABSTRACT

The bachelor's thesis explores the pressing social issue of the role of veteran support specialists in the reintegration process of war veterans and demobilized individuals from the Russo-Ukrainian war into civilian life within communities. The study's relevance stems from the growing need to create an effective social adaptation system for veterans returning to peaceful life.

The purpose of the study is a comprehensive examination of the work of veteran support specialists in Ukrainian territorial communities, with the aim of defining their role in the reintegration process and formulating proposals to improve this activity. The objectives include a theoretical analysis of veteran reintegration and support activity; characteristics of the principles, models, and standards of support; analysis of practical experience in communities; identification of challenges in the specialists' work; and proposals for increasing its effectiveness.

The object of the research is the reintegration process of veterans in communities.

The subject is the activity of veteran support specialists.

The study applies general scientific and empirical methods: analysis and synthesis, systematization, generalization, comparative analysis, content analysis, and review of materials from official community websites, NGO reports, and electronic sources.

Structurally, the thesis consists of three chapters: the theoretical (revealing key concepts and approaches to veteran support), the analytical (experience of specialists in three communities: Ternopil, Borodianka, and Kivertsi), and the practical (proposals for improving training, service development, and inter-agency cooperation).

Keywords: reintegration, veterans, support specialist, community, social adaptation, assistance, services.